

Sprehodi po knjižnem trgu

Martina Potisk

Aleš Mustar: Srednja leta.

Ljubljana: Center za slovensko književnost, 2017.

Ko sem se lotila recenziranja najnovejše pesniške zbirke Aleša Mustarja, sem najprej z nemajhno radovednostjo skočila na medmrežje; resda skozi navidezno okno v svet nisem strmela zato, ker bi mrzlično iskala inspiracijo ali, še manj, da bi skrivoma “plonkala”, temveč izključno zato, ker sem skušala najti čim bolj jedrnat in splošno, a še zmeraj dovolj “trdno” definicijo srednjih let. Če že prebiram pesniško zbirko s takšnim naslovom, naj se o tej temi tudi dostojno podučim, sem si rekla. A ko je čez kdove koliko časa zmanjkalo elektrike, sem si želela zgolj eno – da me srednja leta doletijo z onkraj galaktično zamudo. To je najbrž povzročilo, da sem si skrajno teatralično domišljala, kako me bodo Mustarjeva *Srednja leta* podolgem in počez okupirala s “komedijantskimi” prizori tipa “bolj star, bolj nor”. Vendar na srečo ni bilo tako. (Kar je še en dokaz več, da se ne sodi dneva pred nočjo, pesniških zbirk pa ne po njihovih naslovih!) Kajti, ravno nasprotno, povsem jasno je, da si pričujoče pesmi ne mažejo rok oziroma verzov z zloglasnimi stereotipi o drugi ali tretji puberteti, kot tudi ne razkrivajo pikantnih in skrb vzbujajočih podrobnosti iz življenja priletnih mladeničev in mladenk. *Srednja leta* s tega vidika ostajajo skrajno “neškodljiva”, nevsiljiva in nešokantna zbirka; res je namreč, da vanje usvojen (bržkone avtobiografski) pesniški subjekt (svoja) “srednja leta” dojema predvsem kot obdobje, ko lasje zmeraj bolj sivijo in se redčijo in “je treba sestaviti bilance

življenja, / delati poračune za nazaj / in poskrbeti za prihodnost”. Pa četudi slednje s seboj prinaša neprijetne zdravniške preglede in “lezenje drugim avtorjem pod kožo” za ljubi kruhek. To so torej leta, ko je nepreklicno konec “tihotapljenja kavbojk / in žvečilnih gumijev, / občutka radosti ob novoletni okrasitvi sivega mesta, / mleka v vrečkah, / črno-belih risank, / telefonskih pogovorov v javnih govorilnicah, / pozdravljanja v čakalnicah”. Kaže sicer, da brez melanholije, nostalgije in tarnanja resnično ne gre, a bilo bi krivično, če bi zamolčali, da je pričujoča zbirka vse kaj drugega kot zvođenela in dolgočasna. K temu v največji meri pripomore že po naravi neugnan pesniški subjekt, ki se, kot sam zatrjuje, čeravno se mu zaradi izprijenega sveta obrača želodec, z obešenjaškim humorjem in ironijo bori, da se ne bi obesil. Kot tak se že skraja ogrinja s plaščem empatičnega in pronicljivega opazovalca, svetovljana in družinskega človeka obenem, ki se je namenil enkrat za vselej reči bobu bob. Tako si ne boji priznati, da je naposled dočakal leta, ko njegovo srce ni več prepojeno samo s srčnostjo in je svet dokončno ponorel. A vendar ostaja neomajno prepričan, da je še zmeraj potrebno tako malo, da človek postane Peter Pan, pri čemer obzirno namigne, da tudi letala delajo čudeže. *Srednja leta* Aleša Mustarja torej ne igrajo ruske rulete, rajši se na smrt zabavajo, kot da bi bila na smrt prestrašena. To seveda ne pomeni, da si neprodušno zatiskajo oči pred družbenimi izneverjenji in krivicami, nasprotno, pričujočo zbirko odlikuje še posebej pretanjen družbeni angažma; tukaj venomer srečujemo precizna opažanja in opazke, ki – prej z mečem kot s križem – ciljajo na zmerom manj “prijazno” evropeizacijo, globalizacijo in digitalizacijo. Bo že držalo, kar resnicoljubno, a nekoliko nejevoljno pripominja pesniški subjekt, da so ljudje zadnje čase “opremljeni z najrazličnejšimi aparaturami, / ki jim nadomeščajo sočloveka”.

Mustarjevim *Srednjim letom* nikakor ni tuje, da zdaj resnično niso najboljše časi za intimistično poezijo, zaradi česar skrajno nepopustljivo in spretno lovijo ravnotežje na meji med zasebnim (osebnim) in javnim, domačim in tujim, tuzemskim in kozmičnim. A ker, kot rečeno, neizprosna “srednja leta” terjajo overjene obračune in ne poznajo zastaranja, je še najmanj (moralno) sporno, če, kot uči star slovenski pregovor, začnemo pometati pred svojim pragom, skratka, *Tu*. Tako je namreč naslovljen uvodni razdelek pričujoče zbirke, ki naglo vijuga med najrazličnejšimi slovenskimi “krajini”, kot so Barje, Grad, Ljubljana, Golovec in – nujno tudi – morje. Da ne pozabimo na bolj ali manj poraščeno zaplato družinske zemlje, ki je nekakšen sinonim za nepospravljeno podstrešje, pardon, preteklost in s katero se pesniški subjekt še posebej neusmiljeno spopriema.

To počenja celo tako jeznorito, da zaradi njegove zagnanosti v zrak ne odromajo samo nedolžni deževniki, temveč tudi "povračilni" zaključki v slogu "moj oče je ptičje strašilo". Kajti "nobena od institucij", je prepričan pesnik, "niti družina, ni jamstvo za srečo". Pa vendar je on sam, ki glasno prisega na star pisalni stroj, singerico in gramofon, srečno poročen s pesnico, s katero imata ljubko hčer Emo. Ta se hočeš nočeš znajde v mnogih pesmih; pesnik se z njo vztrajno sprehaja po poteh spomina in vsakdanjih doživljanj, pri čemer nadvse pozorno primerja njena otroška leta s svojimi. To zmeraj poteka onkraj zadušljivega naprezanja in širokoustenja, ki smo ju v okviru takšnih "tem" običajno vajeni, torej povsem sproščeno, naravno in iskreno, kar je še posebej pohvalno. Z nič manjšo subtilnostjo in osebnim angažmajem se pričujoči pesniški subjekt postavlja po robu bolj ali manj aktualni "javni" problematiki; izrecneje izpostavlja vse večjo revščino kot neizpodbitno posledico sveta različnih dimenzij in hitrosti. O tem najbolj zgovorno priča (predvsem) drugi pesemski razdelek s pomenljivim naslovom *Tam*; morda zato, ker znamo "Tu" (doma) probleme poznavalsko pometati pod preprogo, ali pa preprosto zato, ker se moraš odpraviti drugam, če hočeš sprevideti lastne prednosti in slabosti. A četudi je "Tam", onkraj rodne zemlje, pesniški subjekt skoraj povsem enak svojim "sotrpinom", nesojenim romarjem na zasluženih "instant" počitnicah, vse vendarle ni v najlepšem redu. Daleč od tega; pariški receptorji so mejni kontrolorji, severnoafriškimi letoviščem poveljujejo prenasiteni turisti, praškimi trgovnicam s spominki amerikanizacija, barcelonskim ulicam pa protiteroristični ukrepi, o kakršnih se bratislavskim prebivalcem še sanja ne. Ni čudno, da večna nasprotnika, gologlavi Vzhod in nastopaški Zahod, nepopustljivo grejeta vsak svojo bojno linijo; v nasprotju s tem si pesnik, ki je zdaj že odrasel in ve, da ne more rešiti sveta, želi zgolj miru. Toda kaj, ko je edina golobica daleč naokrog ujeta v že skorajda prastari reklami za milo!

Zdi se, da so mračne družinske skrivnosti in hamletovska obračunavanja s samim seboj nekakšno nujno zlo srednjih let, zato ne preseneča, da nam pesniški subjekt že skraja postreže z namigom, kako je njegov lastni oče skrivaj pobil ptičje mladiče, kar za seboj takoj potegne napeta preišljevanja o tem, kje je dandanašnji humanost in ali je podpis peticije za pomoč migrantom zgolj kaplja v morje. A četudi se z novim tisočletjem začenja obdobje množičnega preseljevanja in (samo)iskanja, je najbrž bolje gnezditu *Tu* in *Tam* kot onkraj pustega in praznega *Nikjer*. S tem goreče soglašajo istoimenski in zadnji (tretji) razdelek pričujoče zbirke, znotraj katerega si pesnik upa jasno in glasno povedati, da z roko v roki s srednjimi leti običajno postopajo mnogi križi in težave; pesmi se recimo nenadoma urijo

v izgubljanju in zase terjajo večjo količino prežvečenih svinčnikov. To ne nazadnje pomeni, da imajo srednja leta v svoji polni posesti ključ od korenin, iz katerih poganja žalobna jesen življenja, in je celo tisti "onstran", kjer še muham ni prijetno, vedno bližje. Ko torej naposled nepreklicno zaspimo in se znajdemo "Nikjer", tudi čudežni orbitrek ne more več preprečiti, da se ne bi kot že tolikokrat poprej uresničilo znamenito biblično reklo "prah si in v prah se povrneš". Od tod naprej si med seboj najgorkeje nazdravljajo fraze, kakršna je "in memoriam", v kombinaciji z njimi pa pesmi privzemajo vlogo poslovilnih spomenic, ki prepričljivo opominjajo, da bo vsak izmed nas enkrat v svoji postelji gostil staro s koso. A do takrat naj velja, da je za vse težave in bolečine, ne samo srčne, temveč tudi za tiste v križu, pravšnje zdravilo – kaj drugega kot – poezija.

Srednjim letom Aleša Mustarja resnično ni kaj očitati. K temu največ pripomorejo komunikativna dikcija, neprisiljena pesemska izgradnja in skrajno lucidna ironija; zlasti slednja je še posebej nepogrešljiva, saj učinkuje kot nekakšna "svoje glava" energija, ki pesmi uspešno prestavlja z območja oguljene sivine in jih nič manj uporniško zvalja v razgiban, pristen in spontan dialog z bralcem. Iz istega razloga tudi zevajočim otožnim, ciničnim in ostrorobim pesemskim intonacijam ne gre gledati v zobe, saj so ravno dovolj čvrste, da neovrgljivo pričajo, kako srednja leta nosijo izključno takšno obleko, kot jim jo sami sešijemo. Nič nas torej ne more odvrniti od tega, da ne bi skupaj z Mustarjevimi *Srednjimi leti* mladostno in zanesenjaško zavzdihnili, o ja, kako lep je lahko ta svet!